

Dušan Grečner - Tvorca známok v zrkadle umenia a života

Dušan Grečner:

- **Českí kolegovia mali šťastie, že na Českej pošte poznajú výtvarnú aj zberateľskú hodnotu oceľorytiny...**

- **Úcta k tradícii a remeslu v Čechách nevymrela a škoda, že mi ich už nemôžeme plnohodnotne sprevádzať...**

Je autorom výtvarného návrhu známej poštovej známky Rotunda v Skalici (v poradí ôsma známka, ktorá vyšla z jeho autorskej dielne), za ktorú získal, spolu s autorom jej rytiny Václavom Fajtom vzácnu ocenenie Najkrajšia známka roka 2002.

Akademický maliar **Dušan Grečner** (1944), rodák zo Skalice, maturoval na gymnáziu v Trenčíne (1962), absolvoval VŠVÚ v Bratislave (1966-72), u prof. Vincenta Hložníka a prof. Albína Brunovského - Oddelenie voľnej grafiky a knižnej ilustrácie. Po absolutóriu pracoval viac ako dve desaťročia ako úspešný a priznaný výtvarný redaktor v bratislavských vydavateľstvách Mladé leta, Tatran a Slovenský spisovateľ. Dnes je umelcom v slobodnom povolaní, žije a tvorí v meste na modrom Dunaji - v Bratislave.

Do slovenskej známkovej tvorby vstúpil už ako zrelý výtvarník - na prahu svojej päťdesiatky v roku 1994. Uviedol sa známkou *Európa – vynálezcovia a objavitelia - Jozef Murgaš*, 28 Sk (27. 5. 1994), slovenský vynálezca a priekopník rádia a telegrafie. Autorom ryteckého prepisu výtvarného návrhu známky, FDC a pečiatky bol prvý slovenský rytec akad. maliar Martin Činovský. Jozef Murgaš (1864 Tajov – 1929 Wilkes Barre), ako prvý na svete uskutočnil rádiový prenos hovoreného slova. V roku 1904 dostal dva patenty od US Patent office za tzv. tón-systém. V dolnej časti známky je citácia z patentu priznaného v USA. Výtvarný námet zobrazuje základnú časť jeho vysielacieho zariadenia. Na FDC sú stožiare antény. Znáмка vyšla aj v harčekovej úprave (4 známky).

V tom istom roku ešte nasledovala známa známka *Dostihy v Mojmírovciach*, 2 Sk (25. 10. 1994) v spolupráci s rytcom akad. maliarom Rudolfom Cigánikom (rytecký prepis výtvarného návrhu známky, FDC a pečiatky). Znáмка bola vydaná pri príležitosti 180. výročia najstarších dostihov v strednej Európe, ktoré boli zorganizované na majetku grófa Hunyadyho, na panstve v Mojmírovciach (pri Nitre). Prvý ročník dostihových pretekov v Mojmírovciach sa uskutočnil 19. mája 1814. Už v roku 1816 bolo na dostihoch okolo štyridsať tisíc divákov – medzi nimi i členovia cisárskej rodiny z Viedne.

V roku 2002, vyšla v edícii – Krásy našej vlasti – *Rotunda v Skalici*, 14 Sk (15. 11. 2002), rytecký prepis - Václav Fajt, ocenená ako najkrajšia známka v roku 2002. Rotunda sv. Juraja patrí medzi najkrajšie a najvzácnejšie románske stavby na Slovensku. Postavili ju ako hradný kostolík na prelome 12. a 13. storočia. Stavbu z pieskovcových kvádrov tvorí polkruhová svätyňa a kruhová loď, ktoré sa zachovali v pôvodnej podobe. Stojí na malom návrší na kraji mesta Skalica, na mieste starobylého slovanského hradiska, kedysi oporného bodu prirodzenej hranice medzi uhorským kráľovstvom a moravským markgrófstvom. Z obdobia gotickej prestavby sa zachovali i fragmenty nástenných malieb, zobrazujúce motívy legendy o sv. Jurajovi, ako zápasí s drakom. V roku 1970 vyhlásili Rotundu sv. Juraja za národnú kultúrnu pamiatku. V súčasnosti sa v nej nachádza známa a navštevovaná turistami archeologická expozícia Záhorského múzea.

Ďalej z jeho autorskej tvorivej dielne ešte vyšli známky:

1998

trojznámková séria známok z emisného radu Technické pamiatky - *150 rokov železníc na Slovensku*, 4 Sk, 10 Sk, 15 Sk, tiež priehradkový list (20. 8. 1998). Na známkach sú vyobrazené: motorový vozeň (bol

vyrábaný v Tatrách Kopřivnice v rokoch 1930-35), parný rušeň a elektrický rušeň.

1999

125. výročie Svetovej poštovej únie, 1874-1999, 16 Sk, rytecký prepis – Pavel Kovařík

2001

Mesto Komárno, 50 Sk (26. 4. 2001), rytecký prepis – Martin Srb

Most Štúrovo – Ostrihom 10 Sk (7. 10. 2001), rytecký prepis – Bohumil Scheider

2003

Expozícia z výstavy – Cesta dejinami, 18 Sk (17. 11. 2003). Po zániku Rímskej ríše a vzniká nová Európa, na jej územie prichádzajú aj predkovia Slovákov a medzi 3. – 5. storočím obsadzujú krajinu medzi Karpatami a stredným Dunajom. Čoskoro (okolo r. 630) sa už pokúšajú vytvoriť základy štátu – Samovu ríšu. Prvé historické knieža Pribina sídli v Nitre a roku 828 nechal postaviť na svojom majetku kostol. Spojením Nitrianskeho a Moravského kniežatstva (okolo r. 833) vznikol pevný štát, ktorý najmä za vlády Svätopluka rozšíril svoju moc na veľký priestor strednej Európy a vytvoril rozsiahlu materiálnu i duchovnú kultúru. Prezentovaná emisia je prvou z plánovaného vďačného projektu, pre zberateľov histórie, ktorý bude postupne prinášať bohatú históriu nášho národa a jej najvýznamnejšie umelecké a kultúrne dedičstvo. Výtvarný motív na známke zobrazuje archeologické pamiatky z 9. – 10. storočia – rukoväť dvojsečného meča z Krásnej nad Hornádom, krížik (kaptorga) z Veľkej Mače a bronzové gombíky z Nitry.

Aj keď známku chápe ako malé umelecké dielo a v tvorbe známkovej grafiky sa hlási ku kontinuite so svojou voľnou tvorbou – maľbou, grafikou a ilustráciami, predsa pri známkovej tvorbe, ako súčasť užitočnej grafiky dospel k vlastnému špecifickému prejavu s mierou únosnosti štylizácie - volí výraznú kresbu, vecne vykreslený detail reálií a výrazovo pôsobivo riešenú kompozíciu – aby jej obsah konkrétneho záznamu – témy - prijímateľa upútal, zaujal, podnietil a uchoval v pamäti udalosť, osobnosť, či počin.

Dušan Grečner v celej šírke a rôznorodosti svojich tvorivých aktivít uprednostňuje kultivovanú, disciplinovanú formu vo fakticky i významovo komornom i intímnom formáte. Jeho grafické dielo prekvapuje svojou tematickou šírkou, štylistickým bohatstvom a rozmanitosťou grafického registra, zahrňujúceho všetky grafické techniky. V dobových kritikách môžeme nájsť na jeho tvorbu len superlatívy, z ktorých tiež môžeme vyčítať, že kladom jeho grafického názoru je odvaha pustiť sa premyslene na cestu neoverených a neprešliapaných chodníčkov.

Na pomyslenom kvalitatívnom vrchole jeho umeleckej tvorby kraľuje

grafické dielo - precízneho remeselného majstrovstva. Javí sa ako záväznosť jeho duchovnej inteligentnej podstaty. Na rozdiel od svojho učiteľa prof. Hložníka ponára sa v začiatkoch svojej tvorby viac do melodickéjších a meditatívnejších polôh (Záznam pocitu, litografia-linoryt, 1970), predznamenávajúcich jeho fantazijno-meditatívny rozmer (Pocta Dostojevskemu - Zločin a trest, cyklus ilustratívnych leptov, kombinovaných s akvatintou, 1970-71). Neskôr sa prikláňa tiež ku figurálnej problematike, ktorú spravidla rieši v tesnom prepojení s florálnymi, či zoomorfnými prvkami (O kvetoch a ľuďoch, lept, 1972), až po definitívny vstup, premysleným kompozičným rozvrhom, cieľi do ríše imaginácie, bohatej metafóry, viacvrstvových asociácií, letmo naznačených či nezodpovedaných významových verzii až po súčasný autorský vrchol obsahovej dimenzie jeho tvorby sústredený na zložité meditatívne, filozoficky podopreté úvahy o komplexe príčin a dôsledkov, tragiky i náhody, o smerovaní a pozemskom údele zraniteľného i veľkolepého ľudského individua, až po intímny ponor do retrospektívy ľudského života. Obrazovú plochu zbavuje samoučelných a dekoratívnych obsahových rekvizít a medzi organickú výtvarnú i konštruktívnu zložku obsahovej plochy zaraďuje vhodný heslovitý textový sprievod (Prameň Veronika, 1973; Polemika Perse-Descartes, lept a suchá ihla, 1978; Skúmanie - cyklus ôsmich grafických listov s príznačným názvom, lept, 1978-85). Nebojí sa však nastaviť ani krivé zrkadlo na zhovievavý výsmech ľudskosti zastavenia času, ale aj krutosti okamžiku, skúmanie možnosti prečítania úsmevu (grafický list Harlekýn sediaci pri klávesoch a nemom bubne). *"Skúmanie pravdy o ľuďoch prináša potešenie. Jej odhalenie zdesenie"* (Dušan Grečner).

Súbežne s voľnou tvorbou rozvíjal aj intímnejšie grafické formy, na neveľkej ploche v technike leptu, ex-libris a novoročenky., ktoré v duchu jeho umeleckej filozofie korešpondujú s poeticky-imaginatívnymi princípmi týchto drobných grafických klenotov (Ex-libris Lucia Grečnerová, lept, 1983; Ex-libris - Adante amorosone, lept, 1985; Ex-libris - Sait John Perse, lept, 1988).

Maľbu v jeho podaní, aj keď kvantitou nepomerne skromnejšou, možno zaradiť hneď za grafickú tvorbu. V nej pred obrazom a produktom viac či menej fantázie, alebo hry s prírodnými tvarmi uprednostňuje obraz ako myšlienkový model, na perspektíve farebnej ladenej skladby.

Slovenskú grafickú tvorbu obohatil o práce v netradičnej výtvarnej technike - cliché verre (priesvit), ktorá stojí na rozhraní grafických techník smerom k maliarskym prvkom. Na sklenenej doske odtlačaním rozličných materiálových štruktúr sa vytvára obraz, ktorý je vlastne monotypiou, ďalej sa dotvára domaľovaním, či vyškrabovaním, a po prenesení zo sklenenej dosky na papier, fotografickou cestou, sa v jednotlivých variantoch v celku či lokálne ešte ďalej tónuje.

Grečnerovo doterajšie ťažisko kontaktu s najširšou verejnosťou spočívalo v pomerne rozsiahlom množstve ilustrácií knižných titulov, slovenských, českých a zahraničných autorov, ktoré vytvoril za viac ako tri desaťročia. Identifikácia späť s ilustračnou tvorbou pre deti i

dospelých v najpestrejšej žánrovej skladbe - v takmer stovke ilustrovaných kníh, knižných obálok a grafických úprav kníh.

Knižné ilustrácie tvoria kontinuitu s jeho voľnou tvorbou v grafike a maľbe. Ešte ako študent vytvoril pre vydavateľstvo Mladé leta kresbové ilustrácie pre knihu rozprávok H. Ponickéj: Medvedí rok (1971), neskôr to boli bravúrne, pôsobivé temperové ilustrácie k leporelu Ľ. Podjavorinskej: Žabiato (1977), či k rozprávke V. Sutejeva - Rozličné kolesá (1978), ktoré sa zaradili k vrcholom autorovej detskej ilustrátorskej tvorby.

Z kníh pre dospelých spomeňme aspoň tituly: B. P.Galdos: Marianela (škrabací papier, Smena, 1978); L. N. Tolstoj: Samotár (súbor leptov, Tatran, 1974); W. Shakespeare: Sonety (Slovenský spisovateľ, 1987); a z jeho obľúbenej poézie: A. Plávka: Horec (Slovenský spisovateľ, 1980); A. Sládkovič: Marína (Detvan/Tatran, 1982/1983); J. Seifert: Koncert na ostrove (Slovenský spisovateľ, 1988); M. Ráfus: Motlitbičky (Mladé leta, 1992); ako aj z oblasti populárnych sci-fi pre deti a dospelých - M. Vítěz: Veliteľ výpravy (Mladé leta, 1980); Ján Fekete: Cestovanie v sedemmílovom skafandri (Mladé leta, 1987); či Deti vesmírnej noci, antológia americkej sci-fi (Slovenský spisovateľ, 1989).

Z grafických úprav kníh spomeňme aspoň niektoré z tých najznámejších: Casanova: Pamäti I a II; Eric von Däniken: Kozmické stopy; Guy de Maupassant: 22 fantastických príbehov; A. Ferko: O troch nezbedníkoch; V. a A. Ferko: Ako divé husi.

Akademický maliar Dušan Grečner je aj výborný spolubesedník – zaniatený rozprávač a nielen o umení a jeho srdcu blízkym známkam, ale aj o aktuálnom živote. Nevyužiť toho by bolo aspoň takým hriechom, ako je nateraz nevyužitý jeho tvorivý potenciál pri tvorbe jeho majstorskej známkovej grafiky. Na dokreslenie jeho umeleckého curriculum vitae iste poslúžia aj odpovede na naše zvedavé otázky – exkurz v zrkadle umenia a života Majstra, z ktorých môžeme vyčítať mnoho zaujímavých nielen tvorivých ale aj ľudských postojov. Svet jeho základných morálnych hodnôt získal v jeho tvorbe osobitné stvárnenie, ktorým sa zapísal do slovenskej výtvarnej aj kultúrnej súčasnosti a histórie.

Ako si spomínate na svoje detstvo. Narodili ste sa v Skalici. Pri "skalických rybníkoch" ste prežili aj stredoškolské roky?

Vďaka zvláštnej záľube mojich rodičov v sťahovaní som si Skalice veľa neužil. Ako osemročný som sa presunul do Trenčína a tam sa konali aj tie stredoškolské roky s maturitou, s prvou zbierkou známok, ktoré som si vášnivo vymieňal s pani Pálkovou, u ktorej sme spočiatku bývali v podnájme, s fotografovaním, s pesničkami Suchého a Šlitra, s jazzom a s prvými láskami. Vlastne s druhými, lebo prvá bola ešte v Skalici. Napriek úspešnej skúške dospelosti som ešte vždy netušil, čo vlastne chcem v tej dospelosti robiť.

Mali ste v rodine výtvarníka. Či viete po kom ste zdedili výtvarný talent?

Keď som šokoval svojich rodičov rozhodnutím stať sa výtvarníkom, najprv ma div nevyhodili z domu, a keď to trochu predýchali, v zúfalstve hľadania vinníka spomínali otcovho vzdialeného bratranca, ktorý bol maliar. Ale v najbližšom rodinnom kruhu sa cítim ako jablko, ktoré sa poriadne ďaleko zakotúľalo od stromu.

Ako si spomínate na svoje štúdium na VŠVU v Bratislave?

Štúdium na VŠVÚ bolo skvelé, a to preto, lebo tam boli skvelí profesori. Zvolil som si štúdium voľnej grafiky a knižnej ilustrácie u prof. Vincenta Hložníka (1919-1997) a okrem toho stačilo vyjsť po pár schodoch, kde viedol svoje oddelenie prof. Albín Brunovský. Čo viac som si mohol želať. Všetci študenti sme si tam navzájom pozerali ponad plece a učili sa jeden od druhého. Veľmi som si cenil určité aj ľudské kamarátstva a spomínam na ne tým viac, čím viac postupne zisťujem, že som ich precenil.

A na svojich pedagógoch na škole?

Vincent Hložník bol silná nie iba umelecká, ale aj ľudská autorita. Trpezlivo nám odovzdával svoje presvedčenie, že okrem zvládnutia remesla v diele nesmie chýbať humanistické poslanstvo. A po auguste 1968 sme mali aj neželanú príležitosť si to vyskúšať. Profesorom nám napriek komunistickému nátlaku smelo zadával témy, odsudzujúce násilie. Vďaka tomu mám vo svojom archíve niekoľko grafických listov, reflektujúcich okupáciu Československa. Žiaľ, aj keď nás študentov, zo školy nevyhodili profesora Hložníka vyštvali, takže posledný ročník za neho snami dokončil Albín Brunovský. tak sme namiesto jedného skvelého pedagóga získali druhého, rovnako skvelého. Albín Brunovský si navyše nepotrpel na nejaký ten prirodzený profesorský odstup. Hoci bol tiež hložníkovým žiakom, toto sa od neho nenaučil. Vedel dodať sebavedomie. Nuž a pri konfrontácii s jeho tvorbou sme to naozaj potrebovali.

Venujete sa voľnej tvorbe - maľbe, grafike a knižnej ilustrácii. Ako výtvarný redaktor aj v knižnej tvorbe. Akou cestou ste sa dostali k tvorbe známk. Aký bol váš prvý kontakt so známkami?

Úplne prvý kontakt so známkovou tvorbou siaha ešte do socialistických čias. Dostal som z komisie pre tvorbu vtedy ešte československých známk ponuku na spoluprácu, ale po prvotnom nadšení som ochladol. V tých časoch bolo veľmi veľa tém príliš ideologických a mne sa to akosi nechcelo robiť. Tak som sa vyhovoriť, že nemám čas. Nevieť, či som vtedajšiu komisiu tým urazil, ale faktom je, že táto prvá ponuka od nich bola aj posledná.

Pomohol vám niekto vo vašich začiatkoch pri tvorbe známk?

Ak niekto, tak celkom určite nestor našej známkovej tvorby, báječný grafik a temer neskutočný dobrák, Majster Jozef Baláž. Pravdaže iba ak uveríte, že pomôcť sa dá aj kolegiálnym prístupom. Ruku mi určite nevedol.

V známkovej tvorbe ste debutovali známkou Jozef Murgaš - vynálezca v roku 1994, v edícii Európa - vynálezcovia. Spomínate si ako vznikala?

Ak chcete (aj musíte) byť serióznym, nemáte inú možnosť, než si pekne naštudovať o človeku, ktorého máte predstaviť, všetko čo sa len dá. Nie len, pochopiteľne jeho podobu, ale aj jeho dobu, miesta, kde žil, prácu, ktorú vykonal. Potom prídu na rad technické podmienky, spôsob tlače známky, jej formát a predpísaný počet farieb. S týmto všetkým v hlave môžete začať vymýšľať kompozíciu. Je to štandardný postup.

Po nej nasledovala parádna a medzi filatelistami doma i za hranicami vysoko cenená známka 180. výročie dostihov v Mojmírovciach. Vo výtvarnom návrhu je cítiť výrazové prostriedky vašej voľnej tvorby a tiež ľahkosť a uvoľnenosť jej dodáva prítiažlivý a sugestívny výraz. Aj keď bola vydaná vo veľkom náklade týchto známok jednoducho je niet. Ako sa rodila. pri realizácii jej konečnej podoby ste sa rozhodovali z viacerých výtvarných návrhov, alebo to bola hneď jasná tutovka . Čo všetko ste do jej výtvarnej kompozície ukryli. Ako dlho trvala práca na jej výtvarnom návrhu. Prezradíte nám nejakú zaujímavosť spojenú s jej realizáciou?

180. výročie dostihov v Mojmírovciach bolo milé a vďačné najmä preto, že hlavnými "hrdinami" boli kone. A koníky sú jedny z najkrajších stvorení. Koník musel byť v pohybe, veď sa jednalo o dostihy. Ale bolo to pred 180 rokmi a ja som nevedel, aké sa vtedy používali sedlá. Zasa teda nastúpilo štúdium a po dlhom pátraní po tvare vtedajších sediel som sa dočítal, že sa jazdilo bez sedla. Bol to paradox. Dva týždne mi trvalo dozvedieť sa, že nemám nakresliť nič. Zaujímavé bolo aj zistenie, že do histórie sa môžu dostať nie len významní ľudia, ale aj kone. Kôň Tajár, zobrazený na známke, vyhral toľko pretekov, že sa stal nezabudnuteľným a dokonca jeho kostru uložili do veterinárneho múzea vo Viedni.

Čím je pre vás, ako výtvarníka práca na tvorbe známok? Čo vám dala ako výtvarníkovi. Kam radíte svoj úspech v známkovej grafike vo svojej výtvarnej tvorbe?

Pri uvádzaní jednej mojich známok ma donútili ku krátkemu príhovoru, kde som povedal, že tvorbu návrhu poštovej známky považujem za jednu z posledných ušľachtilých spoločenských objednávok pre grafika. Bolo to pod dojemom faktu, že napríklad autorská knižná ilustrácia v tom čase už pomaly upadala do kómy. Veril som, že poštovej známke to nehrozí. Zjavne som pozabudol, že ušľachtilé spoločenské objednávky môžu vzísť iba z ušľachtilého spoločenského prostredia. A už

vonkoncom nemôžem hovoriť o nejakom úspechu v známkovej tvorbe v situácii, keď dvere, ktoré by teoretický k nejakému úspechu mohli viesť, Slovenská pošta predom mnou zatvorila. Teším sa, že sa vydarila (aj vďaka vynikajúcemu ryteckému prepisu Václava Fajta) známka *Rotunda v Skalici*, za ktorú som získal ocenenie Najkrajšia známka roka 2002. Možno si ktosi povedal, že už stačilo.

V čom vidíte prínos pre tvorbu známok v aktívnom zapojení sa do jej realizácie akademicky vzdelaných výtvarníkov?

Samotné výtvarné akademické vzdelanie sa ešte nemusí automaticky prejaviť ako prínos pre známkovú tvorbu, a to by sme ešte museli absolvovať aj debatu o tom, o to je prínos. Jednoducho je treba urobiť prácu dobre. Naozaj vydať sa to môže asi iba v prípade, ak takúto úlohu autor berie ako poctu, nie len ako zárobkovú príležitosť. Závisí to aj do zastúpenia tých, ktorí túto poctu majú právomoc "udeľovať". Grafík plní konkrétne zadanie, ale edičnú koncepciu tvoriť nemôže.

Akých päť P by mal mať podľa vás dobrý tvorca známok?

Ak mám hľadať slova začínajúce na P, tak je to možno precíznosť, profesionalita, pôvodnosť, pútavosť a pokora. Ale aj primeranosť, ponor, pracovitosť... Lenže to už je viac ako päť.

Slovensko prišlo o svoj vzácny svetový primát v tvorbe známok, aj napriek dostupnosti excelentných domácich majstrov rytcov, prešlo na ich tlač ofsetovou technikou - tlačou z plochy. Aký je váš názor, ako tvorca známok a výtvarníka na tento postup?

Samotná tlač ofsetovou technikou má pri veľmi vysokom náklade známky svoje praktické opodstatnenie. Ale už žiadne iné. Keď sa to "lámalo", bol som členom realizačnej komisie na ministerstve dopravy, pôšt a telekomunikácií. Rozhodnutie ministra zrušiť tento svoj poradný organ a preniesť vydávanie poštových známok na Slovenskú poštu bolo síce podávané ako obyčajný administratívny presun, ktorý vraj nič nemení, a teoreticky aj takým mohlo byť. Slovenská pošta však svoj zámer orientovať sa predovšetkým na ofsetovú tlač prezentovala ako akýsi údajný kvalitatívny krok vpred a tomu sa už naozaj nedalo rozumieť. Ofset je celosvetovo najrozšírenejšia reprodukčná technika. Dnes to už dávno nie je nič mimoriadne, ofset je celkom bežný aj v tých najmenej rozvinutých krajinách. Unikátnosť oceľotlače, tlače z hĺbky, ručne vyhotovenej umeleckej rytiny boli tým, čo českú a slovenskú známkovú tvorbu vyzdvihovalo nad dobrý celosvetový priemer. Nechceli sme nič iné, než zachovať pre Slovensko túto výnimočnosť. Asi sme tým niekoho zasa urazili. Alebo si mysleli, že absolútne odmietame ofsetové známky, ale taká domienka mohla vzniknúť iba tým, že nás vlastne nepočúvali. Napokon, kto už dnes počúva, čo hovoria umelci. Každopádne netvrdím, že minister musí nevyhnutne rozumieť úplne všetkému, čo riadi, veď sa to ani nedá. Lenže na to predsa má svoje poradné orgány so znalcami a odborníkmi. My sme dostali odvolávacie dekréty.

Ako vnímate účasť žien výtvarníčok v slovenskej známkovej tvorbe. Sú pre ňu prínosom?

Každá vydarená známka je prínosom bez ohľadu na to, či ju vytvorila žena alebo muž.

Ako vidíte budúcnosť slovenských poštových známok. Kde vidíte ešte rezervy, čo vám ešte v známkovej tvorbe chýba - v oblasti námetovej, vo výtvarnej technike a čoho je v nej podľa vás naopak navyše?

V návaznosti na doteraz povedané nebudem radšej robiť prognózy. V iných oblastiach, v knižnej tvorbe, v divadle, vo filme, v televízii, ale i bežne na ulici sa už dávno na nás valí vlna tsunami gýča. Ak nie je vôľa, nie je cesta a ani v oblasti poštovej známky vôľu kompetentných nevidno.

Čo by ste poradili začínajúcim mladým filatelistom?

Mladým filatelistom môžem povedať iba to, že známky, vyhotovené oceľorytinou, sa zrejme stanú zberateľskou vzácnosťou.

Sledujete tvorbu poštových známok aj za riekou Moravou?

Samozrejme sledujem, a to nie len preto, že som sa narodil neďaleko ľavého brehu Moravy. Bol by to slabý dôvod. Českí kolegovia mali šťastie, že na Českej pošte zrejme poznajú výtvarnú a zberateľskú hodnotu oceľorytiny v porovnaní s ofsetom, alebo boli aspoň ochotní umelcov počúvať. Stojí im za to výnimočnosť tejto techniky a teda aj výnimočnosť českých známok zachovať. Úcta k tradícii a k remeslu tam ešte nevymrela a škoda, že ich už nemôžeme plnohodnotne sprevádzať.

Ste nielen priznaný a úspešný knižný ilustrátor, ale aj komerčne úspešný výtvarník o ktorého diela je záujem medzi zberateľmi. Aký je to pocit. Teší vás to?

Keby to bola pravda, možno by ma to aj tešilo. Ale komerčnosť ako snahu zapáčiť sa za každú cenu publiku nemám vo svojom výtvarnom programe, nebol to dôvod, prečo som sa rozhodol pre výtvarníctvo. Napokon, ani Hložník s Brunovským takéto kritérium nikdy nespomínali, to mi verte. A knižný ilustrátor? Samozrejme. Knižná tvorba a ilustrácia vypĺňala tri štvrtiny môjho života viac ako dve desaťročia. Mám na "konte" niekoľko desiatok plne ilustrovaných kníh, niekoľko stoviek návrhov knižných obálok alebo aj kompletných grafických úprav kníh. Boli dokonca aj nejaké v otázke spomínané úspechy. Lenže komu o tom dnes chceme rozprávať? Autorská knižná ilustrácia sa vďaka temer úplnému nezáujmu vydavateľov scvrkla na zopár ojedinelých výkonov a povolanie knižného ilustrátora de facto zmizlo z povrchu (slovenskej) zeme. Knižného ilustrátora akosi nikto nepotrebuje a dnes už ani

nikomu nechýba. Nuž, taký je to pocit.

Ktorú vami ilustrovanú knihu si ceníte najviac, ktorá vám je najbližšia?

Musí to byť len jedna? Každú som ilustroval s plným nasadením a sústredením. Ale keď musím, je to kniha Margity Navarskej *Heptameron*, ktorá vyšla v Tatrane. Pracoval som na nej celý rok a krásne renesančné reálie umožňovali dokonale sa vyšantiť. Predsa však ešte vyberiem z dlhého radu kníh pre detí, ktoré som tiež kedysi mal to potešenie ilustrovať, veselý rozprávkový príbeh *Hodina modrých slonov*, ktorý napísal známy český spisovateľ Ota Hofman. Je to typ fantázie, ktorý asi už dnešným deťom bude chýbať.

A z grafickej tvorby a maľby?

Vo voľnej tvorbe sa už vonkoncom nedá robiť rebríček. Je to laboratórium myšlienok a výpovedí a ku každej má autor príliš osobnú väzbu na to, aby niektorú osobitne uprednostnil. V poslednom období sú to temer výlučne kozmologické úvahy.

Vo výtvarnom umení ste dosiahli takmer všetko o čom môže len výtvarník u nás snívať. Čo sa vám zatiaľ vo vašej umeleckej tvorbe nepodarilo, nesplnilo, či nesplnilo. O čom sníva Dušan Grečner?

Formuláciou otázky ste ma posadili na príliš vysoký, nereálny stupienok a bude treba zostúpiť nižšie. V reálnom živote sa nemôže splniť všetko, dokonca ani temer všetko. Napriek tomu sa pokúsim stručne odpovedať. V umeleckej tvorbe sa mi nesplnilo to, čo som chcel urobiť a nestihol.

Nestihol som to kvôli prekážkam, ktoré mi pripravili iní alebo som si ich spôsobil sám, alebo to bola vyššia moc a stou naozaj nič nenarobíte. A nehnevajte sa, ak nebudem presne konkretizovať, o čom snívam. Pochybujem totiž, že by moje snívanie o slušných ľuďoch s ušľachtilými cieľmi v tejto krajine niekoho zaujímalo.

Čo robíte, keď práve nerobíte známky, neilustrujete, nemaľujete?

Hnevám sa, že nerobím známky, neilustrujem a nemaľujem.

Ako relaxujete, ako si sám najlepšie oddýchnete?

Najlepší relax je nejaká činnosť, ktorá má okamžitý výsledok. V starom dome s niekoľkými štvorcovými metrami záhradky nie je nijaký problém si takú činnosť nájsť. Keď pri tom môžem navyše počúvať napríklad Modern Jazz Quartet, pohoda je zaručená.

Čo vás v poslednom čase potešilo najviac, ako výtvarníka aj ako radového občana?

Ako radového občana ma nemohlo skutočne potešiť temer nič. A ako výtvarníka ma síce nepotešila, ale aspoň utešuje nádej, že toto slovenské postkultúrne vzývanie zlatého teľaťa definitívne nezabije v ľuďoch cit a schopnosť vzdorovať politickej manipulácii, povrchnosti či mravnému a estetickému relativizmu, nech už sa o to biznis akokoľvek masívne usiluje a nepochybne aj usilovať bude.

Zatiaľ, čo úspech D. Grečnera v známkovej tvorbe našich filatelistov potešil, jeho bývalých spolužiakov z pražského štúdia na fakulte technickej a jadrovej fyziky na ČVUT, ktorú navštevoval v rokoch 1962-64 poriadne, ale iste príjemne prekvapil. Nádejný adept jadrovej fyziky, na základe dojmov z návštevy súbornej výstavy J. Zrzavého v Prahe, vo výstavnej sieni Mánes v roku 1963, v nasledujúcom semestri opúšťa štúdium na ČVUT a v Bratislave u Majstra Gabriela Štrbu sa začína pripravovať na výtvarné štúdium na VŠVÚ a na neistú dráhu umelca... Majster Zrzavý iste ani vo sne netušil, že tak osudovo zasiahne do životného smerovania neznámeho študenta jadrovej fyziky od jemu neznámych "Skalických rybníkov".

Slovenská veda iste stratila - výborného vedca a slovenská kultúra naopak získala - znamenitého výtvarníka a človeka. Svet jeho základných morálnych hodnôt získal v jeho tvorbe osobitné stvárnenie, ktorým sa zapísal do slovenskej výtvarnej aj kultúrnej histórie.

Dušan Grečner: Vedci skúmajú a tvoria - výtvarníci tvoria a skúmajú...

Autor: **Peter Závacký**